

УДК 374.7:81'243(430)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212611>

Наталія ХОРОШИЛОВА,
orcid.org/0000-0001-8704-4150
викладач кафедри німецької мови та літератури з методикою викладання
Криворізького державного педагогічного університету
(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна) natahoroshilowa73@gmail.com

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У НІМЕЧЧИНІ

Освітня політика Німеччини надає право кожному громадянину отримати кваліфіковану освіту, яка б відповідала здібностям та прагненням людини, незалежно від віку, а саме протягом життя кожен має шанс на особистісний професійний та політичний розвиток. У статті розглядається нормативно-правова база іношомовної освіти дорослих у Німеччині, яка включає офіційні документи, зокрема державні, земельні закони та нормативні акти Європейського Союзу: рішення, повідомлення та рекомендації, щодо розвитку й модернізації системи іношомовної освіти дорослих та окреслюють перспективи розвитку у 2020–2027 роках. Звертається увага на те, що Німеччина є країною з децентралізованою системою управління у сфері освіти дорослих. Динамічний розвиток іношомовної освіти дорослих у країні відбувається за підтримки держави та федеральних земель, на основі науково обґрунтованих концепцій з урахуванням досвіду надання освітніх послуг дорослим у інших європейських країнах. У статті міститься аналіз нормативно-правових (офіційних) документів іношомовної освіти дорослих у Німеччині у сфері навчання іноземних мов. Виявляються наявні проблеми у сфері іношомовної освіти дорослого населення Німеччини й визначаються можливі шляхи вирішення першочергових завдань. Володіння іноземною мовою є загальноприйнятою цивілізаційною нормою сьогодення. Нині її вивчають у дитячих садках, школах, вузах, не кажучи вже про мовні школи та курси. Деякі школи і заклади вищої освіти практикують форми білінгвального навчання та інтегрованого навчання мов. Це можна розцінювати як позитивне зрушення, проте для системи освіти дорослих на законодавчому, концептуальному й організаційному рівні слід зробити ще дуже багато. До першочергових завдань слід віднести насамперед такі: орієнтувати навчання у вищій освіті на досягнення певного рівня іношомовної підготовки за Загальноєвропейськими рекомендаціями, беручи до уваги той факт, що студенти розпочинають навчання з різним вихідним рівнем знань іноземної мови, передбачити в освітніх програмах різні траєкторії вивчення іноземної мови з акцентом на потребах студента

Ключові слова: нормативно-правова база, іношомовна освіта, підвищення кваліфікації, освіта дорослих, освіта впродовж життя.

Nataliia KHOROSHILOVA,
orcid.org/0000-0001-8704-4150
Teacher at the Department of German Language and Literature with Teaching Methods
Kryvyi Rih State Pedagogical University
(Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine) natahoroshilowa73@gmail.com

NORMATIVE LEGAL BASIS OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION OF ADULTS IN GERMANY

Germany's education policy gives every citizen the right to receive a qualified education that meets the abilities and aspirations of a person, regardless of age, namely during life everyone has a chance for personal professional and political development. The article deals with the legal framework of foreign language adult education in Germany, which includes official documents, including state, land laws and regulations of the European Union: decisions, notices and recommendations on the development and modernization of adult foreign language education and outlines prospects for 2020–2025 years. Attention is drawn to the fact that Germany is a country with a decentralized system of governance in the field of adult education. The dynamic development of foreign language adult education in the country is supported by the state and the federal states, based on scientifically sound concepts, taking into account the experience of providing educational services to adults in other European countries. The article contains an analysis of normative-legal (official) documents of foreign language adult education in Germany in the field of foreign language teaching. The existing problems in the field of foreign language education of the adult population of Germany are revealed and possible ways of solving the priority tasks are determined. Knowledge of a foreign language is a generally accepted norm of civilization today. Today it is studied in kindergartens, schools, universities, not to mention language schools and courses. Some schools and institutions of higher education practice forms of bilingual learning and integrated language learning. This can be seen as a positive development, but much remains to be done for the adult

education system at the legislative, conceptual and organizational levels. The priority tasks should include: focusing higher education on achieving a certain level of foreign language training according to European recommendations, taking into account the fact that students start studying with different starting levels of foreign language skills, to provide in educational programs different trajectories of foreign language learning with an emphasis on the needs of the student

Key words: *legal framework, foreign language education, advanced training, adult education, lifelong learning.*

Постановка проблеми. Система освіти дорослих є складовою частиною національної системи освіти будь-якої високорозвиненої країни. Розвиток та формування цієї сфери відбувається виключно на державному законодавчому рівні відповідно до пріоритетів у освітній політиці країни. Аналіз нормативно-правової бази освіти дорослих в цілому й іншомовної освіти цієї цільової групи є необхідним задля виявлення особливостей організації навчання іноземних мов у системі освіти, визначення рівня нормативно-правового забезпечення іншомовної освіти дорослих та окреслення ще нерозв'язаних через відсутність саме нормативних актів завдань у цій сфері. Система освіти Німеччини завжди перебувала в центрі уваги дослідників. Саме високий рівень підготовки фахівців, якість їхньої освіти, орієнтація на тісний зв'язок теорії та практики, що забезпечувало готовність випускників університетів ефективно працювати на підприємствах і в установах без тривалого терміну набуття практичного досвіду, спонукали науковців до вивчення організаційних та теоретичних засад підготовки фахівців. Прикладом успішної та ефективної ланки освіти в Німеччині є освіта дорослих. Світова економічна криза, стрімкий техногенний розвиток стали причиною зміни вимог до фахівців у різноманітних галузях, зокрема галузі освіти та науки. Потреба в актуалізації знань і набутті нових навичок вже в післядипломний період поставила питання про розбудову ефективної системи освіти дорослих, яка б задовольняла потребам насамперед роботодавців, але й створювала б комфортні умови для навчання дорослих. Загальні питання освіти дорослих в аспекті післядипломного навчання й підвищення кваліфікації неодноразово ставали об'єктом уваги науковців, водночас іншомовна освіта дорослих як сфера, що користується надзвичайним попитом у громадян через потребу у знаннях іноземної мови, як і її нормативно-правове забезпечення, не була предметом спеціального дослідження.

Аналіз досліджень. Нормативно-правову базу у сфері іншомовної освіти на рівні Європейського Союзу досліджували такі науковці: В. Гаманюк, О. Кузнецова, Л. Купчик, М. Тадеєва, питання аналізу нормативно-правової бази, яка постійно

оновлюється та набуває змін, потребує пильної уваги задля виявлення проблем у сфері нормативно-правового забезпечення іншомовної освіти взагалі й визначення першочергових завдань освіти та освіти дорослих, зокрема вирішення яких є складовою частиною запитів сучасного суспільства.

Мета статті – проаналізувати нормативно-правову базу іншомовної освіти дорослих у Німеччині й узагальнити федеральні та земельні закони, дослідити документи Європейського Союзу, які регулюють правове забезпечення в системі освіти дорослих взагалі та іншомовної освіти дорослих зокрема. Наступним завданням даної статті є виявити наявні проблеми й намітити можливі шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Освітня політика Німеччини має на меті надати кожному громадянину можливість отримати кваліфіковану освіту, яка б відповідала здібностям та запитам кожної людини, а саме протягом життя кожен має шанс на особистісний всебічний розвиток, професійний та політичний зокрема. Слід зазначити, що Німеччина має досить складну нормативно-правову базу у зв'язку з: федеративною будовою держави та згідно з основним законом розподіл компетенцій щодо законодавства, управління між державою та землями; відсутністю єдиного правового забезпечення, яке регулює «подальша освіта» (Weiterbildung), тобто з організаційної та фінансової точки зору (пропозиції, програми, якість та сертифікація знань). Це можна пояснити тим, що «подальша освіта» (Weiterbildung) регулюється не тільки освітнім правом, але й трудовим, економічним та цивільним (Tippelt, 2011:12).

Згідно з основним законом Німеччини (Grundgesetz) (1949 р.) кожен громадянин має право вільно розвивати свою особистість і обирати заклад навчання. Освітня політика ФРН спрямована на надання можливості кожному отримати певну кваліфіковану освіту. Протягом життя кожен громадянин має право й можливість на особистісний, професійний та політичний розвиток (Grundgesetz, 1949:10).

У Німеччині нормативно-правова база є досить складною у зв'язку з федеративним устроєм держави. В Основному законі зазначено розподіл

компетенцій у сфері законодавства та управління між державою й федеральними землями. Завдяки цьому кожна федеральна земля має власне правове забезпечення й самостійно здійснює регулювання, організацію, фінансування сфери освіти. Держава визначає основні положення, що регулюють порядок, здійснює підтримку, займається питаннями міжнародного співробітництва.

Основними законами ФРН у сфері освіти дорослих є:

– Закон про продовжену освіту (Aufstiegsfortbildungsförderungsgesetz) (1996 р.), який визначає принципи фінансування підвищення кваліфікації кадрів й механізми регулювання доступності підвищення кваліфікації, її передумови, види, форми й розміри фінансової допомоги (AFBG, 1996:2).

– Закон про перебування, працевлаштування та інтеграцію іноземців на федеральній території (Aufenthaltsgesetz) (2004 р.), а саме у ст. № 45а зазначено, що кожен іноземець має право на відвідування мовних курсів задля набуття початкових знань з метою спілкування у повсякденному житті, удосконалити мовних знань задля професійного зросту. Зауважимо, що головною метою даного закону є популяризація німецької мови серед мігрантів, а також доступність до мовних інституцій людей з обмеженими можливостями та розширення можливостей на ринку праці (AufenthG, 2004:60).

– Закон про професійну освіту (Berufsbildungsgesetz) (2005 р.) регулює питання порядку проведення та відповідальності за професійну підготовку, професійне навчання, підвищення професійної кваліфікації та професійну перекваліфікацію (BBiG, 2005:6).

– Закон про дистанційну освіту (Fernunterrichtsschutzgesetz) (2017 р.) прийнятий з метою захисту прав дорослих учнів, які навчаються дистанційно (FernUSG, 2017:3).

– Рамковий закон вищої школи (Hochschulrahmengesetz) (2019 р.), в якому зазначено, що до основних завдань вищої освіти належить освітня, дослідницька та наукова діяльність (HRG, 2019:2).

– Кодекс соціального права (Sozialgesetzbuch I/III) (2019 р.), який складається з 12 книг. Книги I, III присвячені освіті дорослих, спрямовані на стимулювання освітньої діяльності та боротьбу з безробіттям (SGB, 2019).

Зауважимо, що стосується освіти дорослих у законах, які регулюються державою визначається основний зміст щодо діяльності у сфері освіти дорослих. У ст. № 30 Основного Закону Німеччини (Grundgesetz) зазначено, що всю від-

повідальність за здійснення державних запитів та виконання завдань належить землям. Земельний орган управління (Kulturhoheit der Länder) у сфері освіти та культури надає землям право законодавчої компетентності та автономного управління. Таким чином, землі мають свої власні закони, що регулюються сферу освіти дорослих. Кожна федеральна земля має власні повноваження (Landesrecht der Weiterbildung) щодо подовженої освіти як складової частини освіти дорослих. Земельні закони мають різні назви, зміст, але, незважаючи на незначні відмінності, визначають умови для сприяння дорослим у навчанні, гарантують певну чисельність закладів навчання та містять регулювання стосовно свободи вибору навчальних планів та доступність усім верствам населення. Перший такий закон був прийнятий у 1953 році в Північному Рейні-Вестфалії. На земельному рівні федеральні землі крім Баварії та Саксонії прийняли «Закон про освітню відпустку» (Bildungsurlaubgesetz) (2019 р.), в якому зазначено, що кожен працівник має право на додаткову можливість отримати певні знання включаючи іноземні мови за рахунок роботодавця терміном до п'яти робочих днів. Сьогодні 14 федеральних земель мають «Закони про освіту дорослих» (Erwachsenenbildung), «Закон про подальшу освіту» (Weiterbildung) (Weiterbildungskurse; 2019).

Рада Європи має також багатий досвід у сприянні розвитку освіти як такої і, зокрема, освіти дорослих. Нормативно-правову базу у сфері іншомовної освіти на рівні Європейського Союзу досліджували В. Гаманюк, О. Кузнецова, Л. Купчик, М. Тадеєва. Спираючись на результати досліджень вищезазначених науковців та аналізу документів і рішень Ради Європи та Європейської Комісії останніх років, доцільно узагальнено представити нормативно-правовий контекст іншомовного навчання дорослих ЄС у хронологічній послідовності та за їх змістом, тобто з урахуванням мети, на досягнення якої націлені прийняті документи.

Початок нормативно-правового урегулювання іншомовної освіти у Європейському Союзі було покладене в 1974 році, коли вийшла Рекомендація Комітету Міністрів освіти про співробітництво в освітній галузі від 20 серпня 1974 року. Завданням цього документу є створення умов для співробітництва в освітній сфері на міждержавному рівні та посилення уваги до навчання та вивчення іноземних мов на рівні шкільної освіти. 1976 році вийшла Рекомендація Ради Європи та Комітету Міністрів освіти «План дій у освітній галузі»

від 19 лютого 1976 року. Головною метою цього документу є надання можливості вивчення мінімум однієї мови ЄС; зробити обов'язковим перебування майбутніх вчителів іноземних мов у країні цільової мови; створення умов для вивчення іноземних мов поза межами системи освіти, особливо у сфері освіти дорослих. У Рекомендації Ради Європи та Комітету Міністрів освіти від 04 червня 1984 року зазначено, що головним завданням є сприяння вивченню іноземних мов якомога більшої кількості школярів, знання випускниками шкіл двох іноземних мов, вивчення іноземних мов на рівні професійної, вищої освіти та освіти дорослих. У 1985 році було зроблено доповідь на засіданні Комітету «Європа для громадян» (Рада Європи, Мілан) від 28-29 червня 1985 року. У цьому документі зазначено, що мови співдружності є складовою частиною її культурної спадщини, обов'язок держави – сприяти усвідомленню громадянами культурного розмаїття, кожен громадянин повинен обов'язково володіти в межах шкільної освіти двома іноземними мовами, одна з яких є мовою ЄС. У Рішенні Ради Європи від 15 червня 1987 році зазначено розробити програму дій для сприяння мобільності у вищій освіті та започаткувати програму ERASMUS. У Рекомендації Ради Європи та Комітету Міністрів освіти від 24 травня 1988 року йдеться про європейський вимір у системі освіти. У Рішенні Ради Європи від 28 липня 1989 року йдеться про програму дій для сприяння вивченню іноземних мов у Європейському Союзі, започаткування програми LINGUA, мета якої – кількісне та якісне покращення знань іноземної мови та сприяння розвитку комунікативної спроможності громадян ЄС; заохочення громадян до вивчення іноземних мов; розширення навчальної пропозиції у сфері 370 Додатки іноземних мов; сприяння вивченню малопоширених іноземних мов.

У 1992 році у Маастрихтській Угоді (створення Європейського Союзу) від 02 лютого 1992 року у ст. 126 зазначається, що метою діяльності співдружності є «розвиток європейського виміру у освітній сфері, особливо шляхом вивчення та поширення мов держав-членів ЄС. У 1994 році прийнято Рішення Ради Європи від 06 грудня 1994 року про план дій у сфері професійної освіти та освітньої політики у ЄС та започаткування програми LEONARDO DA VINCI.

У 1995 році прийнято Рішення Європейського парламенту № 819/95 EG та Ради Європи від 14 березня 1995 року започаткування програми SOKRATES. У 1995 році у Рекомендації Ради Європи від 31 березня 1995 року зазначено, що

наступним завданням є покращення та диверсифікація іншомовних знань, підвищення якості навчання іноземних мов; розширення іншомовної пропозиції; розвиток мовленнєвої компетенції в декількох мовах у межах шкільної та вищої освіти; забезпечення розвитку та поширення мов і культур усіх країн ЄС у межах співдружності (Гаманюк, 2012: 371).

У 1995 році Біла книга: навчати та вчитися – на шляху до суспільства знань (Європейська Комісія) зазначається, що іноземні мови не можуть бути привілеєм еліт та тих осіб, що є мобільними; кожен незалежно від освіти та професії має отримати можливість здобути знання та оволодіти навичками спілкування двома іноземними мовами.

У 1996 році вийшла Зелена книга: загальна і професійна освіта, – дослідження: Перешкоди для мобільності без кордонів 02 жовтня 1996 року, в якій зазначено, що основними перешкодами на шляху до мобільності населення є брак знань іноземних мов та окремих аспектів культури країн-членів ЄС; основним завданням є оволодіння, як мінімум, двома іноземними мовами та вивчення культури країн цільової мови.

У 1998 році вийшла Рекомендація Ради Європи та Комітету Міністрів «Про сучасні мови» від 17 березня, де йдеться про проведення освітньої політики, яка б сприяла вільному руху людей, обміну інформацією, міжнародному співробітництву, покращенню викладання іноземних мов, щоб задовольнити потреби в міжкультурному спілкуванні, сприяння широкій багатомовності через заохочення щодо вивчення мов, диверсифікацію іншомовної пропозиції у системі освіти, використання іноземних мов у викладанні немовних предметів, використання ІКТ, сприяння вивченню мов протягом життя, сприяння ранньому навчанню мов, сприяти двомовності та пропагуванню у прикордонних регіонах мов сусідів, покращити рівень підготовки вчителів іноземних мов.

У Рішенні Ради Європи від 26 квітня 1999 року зазначено початок другої фази загальноєвропейської програми у сфері професійної освіти LEONARDO DA VINCI. Початок другої фази загальноєвропейської програми у сфері загальної освіти SOKRATES зазначено в Рішенні № 253/2000EG Європарламенту та Ради Європи від 24 січня 2000 року. У Рішенні Європарламенту № 1934/2000/EG від 17 липня 2000 року йдеться про проведення Європейського року мов (2001 р.).

У Повідомленні Єврокомісії «Про створення європейського простору для навчання протягом життя» від 21 листопада 2001 року йдеться про

створення можливостей для навчання протягом життя в межах європейського простору, про сприяння мобільності студентів, а також про сприяння вивченню іноземних мов.

У Рекомендації Ради Європи «Про сприяння мовному різнобарв'ю та вивченню іноземних мов у межах реалізація цілей Європейського року мов – 2001» від 14 лютого 2002 року зазначено, що мови стали ключовою кваліфікацією та умовою успішної участі в житті суспільства знань, а також інтеграції до суспільства (Гаманюк, 2012: 369).

У Детальній робочій програмі з впровадження цілей систем загальної та професійної освіти № 142 від 14 червня 2002 року зазначається, що Європа відрізняється мовною різноманітністю, і кожен громадянин, щоб мати із цього зиск, повинен мати здатність спілкуватися. Іноземні мови є ключовою кваліфікацією, якої потребує освічена Європа. Мета – як мінімум, дві або більше іноземні мови. Необхідно сприяти усвідомленню того, що вивчати мови важливо у будь-якому віці.

У Повідомленні Комісії Ради Європи, Європарламенту, Комітету з питань економіки та соціальної політики, а також Комітету у справах регіонів «Сприяння вивченню мов та мовному різнобарв'ю» від 24 липня 2003 року. Документ містить план дій на 2004–2006 рр. щодо вивчення іноземних мов впродовж життя, поліпшення викладання іноземних мов, йдеться також про створення сприятливого середовища для вивчення мов, про розвиток мовної політики на європейському та національному рівнях та впровадження в освітні системи принципу організації навчального процесу «рідна мова + дві іноземні», а також впровадження раннього навчання іноземних мов й інтегрованого навчання мови і фаху.

У Повідомленні Комісії Європарламенту та Раді Європи «Європейський Індикатор лінгвістичної компетенції» від 01 серпня 2005 року наголошується, що необхідно збільшити кількість учнів початкової школи, що вивчають іноземну мову, зменшити кількість пропонованих для вивчення іноземних мов, обмежити іншомовну пропозицію до однієї іноземної мови – англійської. Пропонується вивчати вже на початковому освітньому рівні дві іноземні мови та вважати вивчення мов і культур Європи частиною «європейської» ідентичності громадян, а також ввести «індикатор лінгвістичної компетенції». Також Повідомлення Комісії Раді Європи, Європарламенту, Комітету з питань економіки та соціальної політики і Комітету у Багатомовність визначається як нова політична стратегія Єврокомісії у справі

створення у ЄС для усіх мов сприятливого клімату, у якому вивчення та навчання іноземних мов мали б позитивний розвиток. Ззначається, що політика багатомовності ставить 373 Додатки справах регіонів «Нова рамкова стратегія багатомовності» від 22 листопада 2005 року на меті: сприяти вивченню іноземних мов та збереженню мовного різнобарв'я в суспільствах, сприяти розвитку здорової багатомовної економіки, забезпечити доступ громадян до документів та інформації ЄС їхньою рідною мовою.

У Документах пленарного засідання Комітету з питань культури та освіти від 23 березня 2006 року (Європарламент) у доповіді про сприяння багатомовності та вивчення іноземних мов у Європейському Союзі йдеться про запровадження «Європейського індикатора лінгвістичної компетенції». У Доповіді групи експертів на вищому рівні «Європейська агенція з питань мовного різнобарв'я та вивчення мов» від 26 вересня 2007 року надається аналіз ситуації з навчанням та вивченням іноземних мов у країнах ЄС, визначається курс на рецептивну багатомовність, зазначається пропозиція активніше вивчати мови сусідів та сформуванню поняття «адоптивна мова».

Державні органи як Комісії Раді Європи, Європарламенту, Комітету з питань економіки та соціальної політики, а також Комітету у справах регіонів «Багатомовність: актив Європи, а також спільний обов'язок» від 18 вересня 2008 року (SEK (2008) 2443) розробили документ, у якому йдеться про імплементацію Європейського індикатора лінгвістичної компетенції у національні системи освіти, про розробку рекомендацій для удосконалення підготовки педагогічних кадрів для сфери іншомовного навчання та підвищення їх кваліфікації, сприяння створенню кафедр багатомовності та полікультурного навчання, про підтримку навчання та вивчення іноземних мов у межах програм співробітництва у системі загальної, вищої та професійної освіти, про розширення пропозиції раннього навчання іноземних мов, інтегрованого навчання мови і фаху, про проведення наукових досліджень із проблем багатомовності.

У Білій книзі з міжкультурного діалогу Ради Європи від 2008 року містяться визначення ключових понять, таких як: міжкультурний діалог, мультикультуралізм, багатокультурність, заходи позитивної дискримінації, а також наголошується на необхідності міжкультурного діалогу, що ґрунтується на демократії, повазі прав людини, верховенстві права. У документі зазначається, що мова є показником культурної ідентичності та має

поважитися і захищатися, знання іноземних мов – це шлях до міжкультурного діалогу і порозуміння.

У Спільній Заяві Ради Європи та Єврокомісії до 10 Європейського дня мов від 26 вересня 2011 року зазначено провести дослідження рівня іншомовної компетенції у європейському просторі, ґрунтуючись на Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти (2001 р.), результати оприлюднити у 2012 році, розглядати індикатор європейської лінгвістичної компетенції інструментом покращення мовних знань. На меті є покращення якості іншомовної підготовки у професійній та освіті дорослих, створення умов для мобільності та інтеграції, сприяння збереженню мовного спадку Європи, підтримання розвитку мовленнєвої компетенції будь-якою мовою ЄС та сприяння мобільності громадян у межах багатомовної Європи.

У Рекомендації Ради Європи від 19 грудня 2016 року зазначено, що створюються умови для подальших навчальних шляхів у сфері освіти дорослих та надання нових можливостей навчання та збільшення конкурентоспроможності дорослих на ринку праці, отримання додаткових знань, зокрема іноземних мов (EdR, 2016:1).

Термін «освіта дорослих» включає формальну, неформальну та інформальну навчальну діяльність, яка здійснюється дорослими після закінчення загальної та професійної підготовки. Навчання дорослих сьогодні набуває важливого значення з метою поліпшення перспектив працевлаштування, професійного чи особистісного зростання та набуття додаткових навичок, наприклад критичного мислення. Освіта дорослих також сприяє особистісному розвитку, кращій адаптації та активній участі громадян у соціумі. Задля підвищення конкурентоспроможності на ринку праці доросла категорія населення має постійно розвиватися та вдосконалювати свої професійні навички та відповідати сучасним вимогам. У країнах Європейського Союзу освіті дорослих приділяється багато уваги не лише з метою подолання сучасних економічних викликів, але і для задоволення попиту на нові навички та забезпечення довгострокової продуктивності в умовах запровадження цифрових технологій у світовій економіці. Прикладом наполегливої праці є заходи та ініціативи на європейському рівні, які сприяють кращому розумінню сучасної ситуації у сфері освіти дорослих та пошуку оптимальних рішень. ЄС пропонує підтримку інституцій та приватних установ, що сприятиме мобільності задля обміну знаннями та досвідом між країнами (BdEB, 2015).

Доповнення до Рішення Ради Європи (2016 р.) щодо оновленої європейської програми освіти дорослих акцентує увагу на залученні більшої кількості дорослих до участі у формальній, неформальній та інформальній освіті. Цей документ визначає такі пріоритети розвитку у сфері освіти дорослих у 2015–2020 роках: удосконалення політики управління та координації задля ефективності процесу навчання у сфері освіти дорослих та підвищення її актуальності; збільшення спектру пропозицій та застосування ефективних методів навчання, особливо під час удосконалення навичок читання, письма, математичних та навичок у сфері цифрових технологій; розроблення ефективних стратегій навчання, підвищення мотивації та підтримки дорослих учнів; розширення можливостей отримання освіти, забезпечення дорослим учням вільного доступу до навчання на робочому місці, використання ІКТ, програм для «освіти дорослих» та паралельного отримання кваліфікації та перекваліфікації; підвищення якості освіти дорослих шляхом перегляду ефективності стратегій та вдосконалення підготовки вчителів у навчанні дорослих.

Комісія створила робочу групу з питань освіти дорослих, що складається з національних експертів, представників країн ЄС та громадянського суспільства. Група розробляє нові концепції розвитку у сфері освіти дорослих, аналізує наявні навчальні підходи та використовує досвід країн Європи. З метою покращення навчання сфері освіти дорослих було створено багатомовну електронну платформу для навчання дорослих у Європі (EPALE), яка може використовуватися для презентації, обговорення та просування кращих методик у сфері навчання дорослих в Інтернеті (BdEB, 2015).

У Пропозиції Європейської Комісії від 5 травня 2018 року щодо розвитку програми ERASMUS + та створення програм у сфері навчання дорослих шляхом залучення учнів з усіх ланок освіти формальної освіти (університети, фахові школи, тощо) та тих, хто навчається неформально. Програма має інтегративний характер та метою є розвиток мобільності під час навчання дорослих, стратегію розвитку програми розроблено до 2027 року (Vorschlag, 2018:20).

Висновки. Таким чином, ми встановили, що освіта дорослих є окремою ланкою в системі освіти в Німеччині. Ми визначили, що нормативно-правова база поділяється на дві ланки. До першої ланки належать офіційні документи, рішення, постанови та рекомендації Європейського Союзу щодо розвитку та функціонування освіти дорослих. З іншого боку, ми встановили, що Німеччина

є державою з децентралізованою системою управління сферою освіти дорослих, але завдяки взаємодії федерації та земель муніципальна влада має багато компетенцій управління, а регулювання – згідно з основним законом. У Німеччині прийняті закони державного рівня, які визначають основні напрями даної сфери та закони земельного рівня, які глибше регулюють систему освіти дорослих. Державна політика реалізується в Німеччині на

різних рівнях, різноманітними державними органами й підкріплюється рішеннями, ініціативами як федеральних, так і регіональних установ. Державна освітня політика Німеччини спрямована на те, щоб кожен громадянин мав можливість реалізувати право на освіту, навчатися упродовж життя незалежно від віку та статі. Такий принцип поширюється на освіту в цілому і, зокрема, на іншомовну освіту громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаманюк В. А. Іншомовна освіта Німеччини у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: теорія і практика : монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2012. 376 с.
2. Bedeutung der Erwachsenenbildung (BdEB). *Europäische Kommission*. 2015. URL: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_de (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
3. Berufsbildungsgesetz (BBiG). *Ein Service des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz sowie des Bundesamts für Justiz*. 2005. 40 S. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/bbig_2005/index.html (Zuletzt aufgerufen: 18.06.2020).
4. Deutscher Bildungsrat. Empfehlungen der Bildungskommission. *Strukturplan für das Bildungswesen*. Godesberg, 1970. 398 S.
5. Die Suchmaschine des Deutschen Bildungsservers Weiterbildungskurse. *InfoWeb Weiterbildung: Leibniz-Institut für Bildungsforschung und Bildungsinformation*. 2019. URL: <https://www.iwwb.de/weiterbildung.html?seite=26> (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
6. Empfehlung des Rates vom 19. Dezember 2016 für Weiterbildungspfade: Neue Chancen für Erwachsene (2016/C 484/01). *Amtsblatt der Europäischen Union*. 2016. 6 S. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H1224\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H1224(01)&from=EN) (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
7. Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (Aufenthaltsgesetz – AufenthG). *Ein Service des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz sowie des Bundesamts für Justiz*. 2004. 131 S. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/_45a.html (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
8. Gesetz zum Schutz der Teilnehmer am Fernunterricht (Fernunterrichtsschutzgesetz – FernUSG) zuletzt geändert vom 29. März 2017. *Ein Service des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz sowie des Bundesamts für Justiz*. 2017. 7 S. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/fernusg/> (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
9. Gesetz zur Förderung der beruflichen Aufstiegsfortbildung (Aufstiegsfortbildungsförderungsgesetz – AFBG). *Ein Service des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz sowie des Bundesamts für Justiz*. 1996. 16 S. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/afbg/> (Zuletzt aufgerufen: 18.06.2020).
10. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. *Ein Service des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz sowie des Bundesamts für Justiz*. Art 30. 1949. 51 S. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
11. Hochschulrahmengesetz (HRG) zuletzt geändert 15.11.2019. *Ein Service des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz sowie des Bundesamts für Justiz*. 2019. 17 S. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/hrg/> (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
12. Sozialgesetzbuch (SGB) Zuletzt geändert 12.12.2019. URL: <http://sozialgesetzbuch-sgb.de/> (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
13. Tippelt R. Handbuch Erwachsenenbildung/Weiterbildung. Wiesbaden, 2011. 105 S. URL: http://www.ciando.com/img/books/extract/3531941658_ip.pdf (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
14. Vierte Empfehlung der Kultusministerkonferenz zur Weiterbildung (Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 01.02.2001). *Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn, 2001. 19 S. URL: <https://www.kmk.org/dokumentation-statistik/beschlusse-und-veroeffentlichungen/bildung-schule/allgemeine-weiterbildung.html> (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).
15. Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zur Schaffung der Fazilität „Connecting Europe“ und zur Aufhebung der Verordnungen (EU) Nr. 1316/2013 und (EU) 283/2014. *Europäische Kommission*. Brüssel, 2018. 68 S. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0438&from=DE> (Zuletzt aufgerufen: 19.06.2020).

REFERENCES

1. Hamanyuk V. A. Inshomovna osvita Nimechchyny u konteksti zahal'noyevropeys'kykh intehratsiynykh protsesiv: teoriya i praktyka [Foreign language education of Germany in the context of European integration processes: theory and practice] monograph. Kryvyi Rih: Vydavnychy dim, 2012. 376 p. [in Ukrainian].
2. Bedeutung der Erwachsenenbildung.. [Importance of adult education]. European commission. 2015. URL: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_de (Last accessed:19.06.2020) [in German].

3. Berufsbildungsgesetz [Vocational Training Act.] A service of the Federal Ministry of Justice and Consumer Protection and the Federal Office of Justice. 2005. 40 p. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/bbig_2005/index.html (Last accessed: 18.06.2020) [in German].
4. Deutscher Bildungsrat [German Education Council]. Recommendations from the Education Commission. Structure plan for education. Godesberg, 1970. 398 p. (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
5. Die Suchmaschine des Deutschen Bildungsservers Weiterbildungskurse [The search engine of the German Education Server advanced training courses]. InfoWeb advanced training: Leibniz Institute for Educational Research and Educational Information. 2019. URL: <https://www.iwwb.de/weiterbildung.html?seite=26> (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
6. Empfehlung des Rates vom 19. Dezember 2016 für Weiterbildungspfade: Neue Chancen für Erwachsene (2016/C 484/01) [Council recommendation of December 19, 2016 for training paths: New opportunities for adults (2016 / C 484/01)]. Official Journal of the European Union. 2016. 6 p. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H1224\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H1224(01)&from=EN) (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
7. Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet [Law on residence, employment and the integration of foreigners in the federal territory]. A service of the Federal Ministry of Justice and Consumer Protection and the Federal Office of Justice. 2004. 131 p. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/_45a.html (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
8. Gesetz zum Schutz der Teilnehmer am Fernunterricht zuletzt geändert vom 29. März 2017 [Law on the protection of participants in distance learning last amended on March 29, 2017]. A service of the Federal Ministry of Justice and Consumer Protection and the Federal Office of Justice. 2017. 7 p. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/fernusg/> (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
9. Gesetz zur Förderung der beruflichen Aufstiegsfortbildung [Act to promote professional advancement]. A service of the Federal Ministry of Justice and Consumer Protection and the Federal Office of Justice. 1996. 16 p. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/afbg/> (Last accessed: 18.06.2020) [in German].
10. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland [Basic Law for the Federal Republic of Germany]. A service of the Federal Ministry of Justice and Consumer Protection and the Federal Office of Justice. Art 30. 1949. 51 p. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
11. Hochschulrahmengesetz zuletzt geändert 15.11.2019 [University Framework Act last amended on November 15, 2019]. A service of the Federal Ministry of Justice and Consumer Protection and the Federal Office of Justice. 2019. 17 p. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/hrg/> (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
12. Sozialgesetzbuch zuletzt geändert 12.12.2019 [Social Code last changed 12.12.2019]. URL: <http://sozialgesetzbuch-sgb.de/> (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
13. Tippelt R. Handbuch Erwachsenenbildung/Weiterbildung [Handbook for Adult Education / Continuing Education]. Wiesbaden, 2011. 105 p. URL: http://www.ciando.com/img/books/extract/3531941658_lp.pdf (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
14. Vierte Empfehlung der Kultusministerkonferenz zur Weiterbildung (Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 01.02.2001) [Fourth recommendation of the Conference of Ministers of Education and Training on further education (decision of the Conference of Ministers of Education on February 1st, 2001)]. Secretariat of the Standing Conference of Ministers for Education and Cultural Affairs in the Federal Republic of Germany. Bonn, 2001. 19 p. URL: <https://www.kmk.org/dokumentation-statistik/beschluesse-und-veroeffentlichungen/bildung-schule/allgemeine-weiterbildung.html> (Last accessed: 19.06.2020) [in German].
15. Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zur Schaffung der Fazilität «Connecting Europe» und zur Aufhebung der Verordnungen (EU) Nr. 1316/2013 und (EU) 283/2014 [Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Connecting Europe Facility and repealing Regulations (EU) No 1316/2013 and (EU) 283/2014]. European commission. Brussels, 2018. 68 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0438&from=DE> (Last accessed: 19.06.2020) [in German].